

INHOUD

VAN MONUMENTAAL BELANG 2

KORTE BERICHTEN 3

RUIMELIJKE INRICHTING EN
VORMGEVING 4

WEDEROPBOUW 5

VANUIT DE REGIO'S 6

2002: JAAR VAN DE VOC 7

WET- & REGELGEVING 8

KENNIS 9

JURISPRUDENTIE 10

INTERIEUR 11

PUBLICATIES 11

EVENEMENTEN 12

VOC-luchtjes

Op 20 maart, exact 400 jaar na oprichting van de Vereenigde Oost-Indische Compagnie, is in de Ridderzaal in Den Haag het Jaar van de VOC officieel geopend. De week ervoor is in Amsterdam en Rotterdam al de gecombineerde jubileumtentoonstelling 'De kleurrijke wereld van de VOC' van start gegaan. In het hele land zullen dit jaar activiteiten gehouden worden in het kader van de VOC-viering of -herdenking, want niet iedereen is het erover eens of we hier wel kunnen spreken van een viering. Want, zo zeggen de tegenstanders van een viering, er hangt een 'luchtje' aan de VOC-periode. Het blijkt dat de VOC nog steeds de tongen kan losmaken! Voor de bestudering van de compagnie is het goed dat diverse mensen en groeperingen met verschillende brillen naar haar historie kijken.

Ook de RDMZ laat dit jaar haar licht schijnen op de VOC. Zo zal het jaarboek gewijd zijn aan de contacten die de RDMZ in de loop van de jaren heeft opgebouwd inzake het gebouwde erfgoed overzee, waar 'de geur van VOC-specerijen omheen hangt'. Ook verschijnt dit najaar het boek van de heer Temminck Groll, 'The Dutch Overseas'. Daarnaast is de RDMZ al enige tijd betrokken bij het project Atlas Mutual Heritage. Deze beeld- en databank biedt een schat aan VOC-beeldmateriaal uit de collecties van de RDMZ, het Rijksmuseum en het Algemeen Rijksarchief. Onlangs is een nieuwe partner toegetreden tot dit samenwerkingsverband: de Koninklijke Bibliotheek in Den Haag. De uitbreiding van deze digitale atlas zal voor wetenschappers en journalisten een nog belangrijker bron van informatie vormen als voorheen al het geval was, waaruit dit jaar niet in de laatste plaats geput kan worden voor wat betreft informatie over de VOC.

Benno van Tilburg

Brandpreventiebeleid Binnenlandse Zaken: monumenten ‘even’ vergeten

De RDMZ is de laatste maanden geregeld benaderd met vragen over brandpreventie in monumentale panden. Aanleiding hiervoor is de ‘Handreiking brandpreventiebeleid bestaande bouw’ van het ministerie van Binnenlandse Zaken, dat bedoeld is om gemeenten te helpen hun brandveiligheidsbeleid op orde te krijgen. Hierin is helaas over het hoofd gezien dat veel bestaande gebouwen de status van beschermd monument hebben. Aanleiding voor de RDMZ om met een vlamme reactie te komen.

In februari jongstleden zond staatssecretaris De Vries van het ministerie van Binnenlandse Zaken aan alle gemeenten in ons land de ‘Handreiking brandpreventiebeleid bestaande bouw’ om gemeenten te helpen hun brandveiligheidsbeleid op orde te krijgen. Het stuk bevat tal van tips en richtlijnen om gebouwen als scholen, winkels, kantoren, wooncomplexen, detentiegebouwen, horecagelegenheden en evenementencentra door bouwkundige aanpassing veiliger te maken voor gebruik door groepen mensen. Alhoewel er natuurlijk alle begrip en steun is voor het wegnemen van onveilige situaties in dat soort gebouwen, opdat rampen als die in Volendam en Enschede zich niet meer voordoen, is de aan de gemeenten voorgestelde aanpak in veel monumentale situaties niet houdbaar en zelfs in strijd met de bestaande bouwregelgeving. Bij het opstellen van de Handreiking is men eenvoudigweg vergeten dat veel gebouwen de status van beschermd monument hebben; in de Handreiking van het ministerie van Binnenlandse Zaken komt het woord ‘monument’ of ‘kerk’ zelfs niet voor. Hierdoor zijn ook de mogelijkheden van het Bouwbesluit, zowel het vigerende als het nieuwe, om af te wijken van richtlijnen en eisen omwille van het monumentenbelang, niet onderkend.

Voor het Cultuurministerie en de RDMZ, maar vooral ook voor veel eigenaren en beheerders van kerken, kastelen, buitenplaatsen, molens, etc., komen deze brandpreventieve tips nogal ‘koud op het – monumentale – dak’ vallen. Reden waarom de RDMZ in samenspraak met belanghebbenden het ministerie van Binnenlandse Zaken gaat benaderen over aanpassing van de richtlijnen. Natuurlijk wil de RDMZ niet tornen aan de daadwerkelijke publieksveiligheid van monumentale gebouwen waarin groepen mensen bijeen zijn, maar dat kan in veel gevallen ook gerealiseerd worden door andere dan technische maatregelen. De bescherming van monumenten verdient in bepaalde

gevallen voorrang boven het aanpassen aan nieuwe veiligheidseisen. Het Bouwbesluit biedt daartoe de mogelijkheden. Daarbij wordt de ‘letter van de veiligheidsregel’ misschien niet steeds gevolgd, maar de bedoeling – veilig gebruik – vaak wel gerealiseerd: dat is waar het in monumentensituaties op aankomt.

Evert-Jan Nusselder en Jan van de Voorde

Voor meer informatie: Bram van der Linden, 030 · 69 83 247

Geen gezichtsverlies voor MSP-gezichten

In de euforie om de afronding van het Monumenten SelectieProject (MSP) – waarover u in de vorige Nieuwsbrief uitvoerig bent geïnformeerd – zouden we de beschermde gezichten bijna vergeten.

Ten onrechte, want in een dichtbevolkt land met een onbedwingbare drang tot ordenen, dient de historie stevig te worden verankerd.

Ligt de ‘kwaliteit van de leefomgeving’ – om in de termen van de Vijfde Nota Ruimtelijke Ordening te spreken – niet voor een belangrijk deel in het in eeuwen gegroeide cultuurlandschap? Had de nota Belvedere niet de bedoeling om de historie mede richtinggevend te laten zijn voor de inrichting van ons land? Welnu, de aanwijzing als beschermd stads- of dorpsgezicht is nog altijd de enige mogelijkheid om deze ambities juridisch te onderbouwen. Reden genoeg dus om de afronding van het MSP voor wat betreft de beschermde stads- en dorpsgezichten met voortvarendheid ter hand te nemen.

Allereerst werden alle gebieden met bijzondere waarden geïnventariseerd, net zoals dat voor de jongere monumenten is gebeurd.

Vervolgens is in het kader van het MSP een selectie gemaakt van meer dan 150 voor bescherming voor te dragen gezichten. Het bijhorende onderzoek is voor vrijwel alle gebieden afgerond. Ruim twintig van deze gebieden zijn inmiddels aangewezen als beschermd stads- of dorpsgezicht en voor een tiental andere is de aanwijzingsprocedure al gestart. De overige ruim 130 gezichten zijn nog in voorbereiding, hetgeen een goede afstemming vergt met de gemeente in kwestie.

Zij is immers de instantie die, als uitvloeisel van de aanwijzing, een bestemmingsplan voor het beschermde gezicht dient op te stellen. In het kader van het MSP wordt daarom van de gemeente een aanwijzingsadvies verwacht, dat de vorm kan hebben van een raadsbesluit of een standpunt van B. en W. Pas nadat het aanwijzingsadvies van de gemeente door de RDMZ is ontvangen, wordt de feitelijke aanwijzingsprocedure gestart.

Omdat het niet mogelijk is om alle gezichten tegelijk in procedure te brengen, zal de RDMZ voor de komende jaren een planning opstellen. De betreffende gemeenten zullen hierover nader worden geïnformeerd.

Voor meer informatie: Jean-Paul Corten, 030 · 69 83 412

In de brochure Bescherming van stads- en dorpsgezichten (Wet- en regelgeving nr. 12), wordt uiteengezet wat de betekenis is van een aanwijzing als beschermd stads- of dorpsgezicht en hoe de aanwijzingsprocedure verloopt.

Voor het stadhuis van Leiden komt de ‘Handreiking brandpreventiebeleid bestaande bouw’ van het Ministerie van OCenW te laat; het brandde in 1929 geheel uit. In deze Handreiking zijn de monumenten helaas ‘even’ vergeten; reden voor de RDMZ om bij het ministerie aan de bel te trekken (foto RDMZ, 1929)

Kritische Tweede Kamervragen over nieuw stelsel voor de monumentenzorg

In december 2001 zond staatssecretaris Van der Ploeg zijn voorstellen voor een nieuw stelsel voor de monumentenzorg naar de Tweede Kamer. Dat de monumentenzorg de warme belangstelling van de Tweede Kamer heeft, was bekend, maar dat het tot het stellen van ruim honderdvijftig schriftelijke vragen zou leiden, zegt vooral iets over de complexiteit van de materie en de noodzaak daar in de toekomst iets aan te doen. Het Ministerie van OCenW, de RDMZ en – waar nodig – het NRF hebben zich gebogen over de beantwoording.

De vragen en opmerkingen kwamen van de PvdA, VVD, CDA, D66 en de SGP, waarbij het CDA het leeuwendeel leverde. Hierin komen bestuurlijke, financiële, beleidsmatige en organisatorische aspecten aan de orde, maar het zwaartepunt ligt bij fiscale en bestuurlijke thema's. Ook het onderwerp 'vangnet' krijgt veel aandacht. Verschillende fracties spraken hun waardering uit voor het opnemen van reeds eerder overlegde voorstellen en voor het hanteren van uitgangspunten als integraal beheer, eenvoud van regeling en planologische inbedding.

De PvdA stelt vooral vragen op het financiële en fiscale vlak. Ze wil aan de hand van rekenvoorbeelden zien of een eigenaar met de voorgestelde leningsstelsel nu niet ongunstiger af is. De VVD is kritisch ten aanzien van de volgens de partij onvoldoende uitgewerkte decentralisatie. Het zou ook van grote klantgerichtheid getuigen indien gekozen was voor één gemeentelijk loket. De fractie is ontevreden over het uitblijven van een betere fiscale regeling voor de restaurerende instellingen. Voorts vraagt zij of de staatssecretaris met de VVD van mening is dat aanpassing aan de nieuwe veiligheidseisen altijd voorrang geniet boven de bescherming van ons erfgoed. Ook het CDA is met tachtig vragen er niet van overtuigd of met de voorstellen de goede weg wordt ingeslagen. Is er wel sprake van nieuw beleid of eerder van een wijziging van subsidieregelingen? Meer nog dan de VVD is het CDA bezorgd over de sterke centraliserende beweging bij de rijksoverheid die volgens haar uit de voorstellen naar voren komt. Dit komt de betrokkenheid van de lokale en regionale overheden bij de monumentenzorg niet ten goede. Voorts pleit de fractie nogmaals voor het eerder door haar gelanceerde idee voor een 'maatschappelijke onderneming met een niet-commerciële doelstelling', waarbij de winsten niet volledig worden uitgekeerd, maar weer worden geïnvesteerd. Het CDA heeft ook veel vragen en opmerkingen over het voorgestelde financiële stelsel: de overgangsproblematiek, de mate waarin de maatregelen voor de eigenaren stimulerend zijn, het risico van uitstelgedrag ten aanzien van het onderhoud, de wijziging van de subsidiepercentages, de effecten van de fiscale drempels in Box I en III en de clustering van gelden voor organisaties die meerdere monumenten beheren. Tot slot vraagt het CDA zich af of, door de grotere rol van de belastingdienst en het NRF, de technische en cultuurhistorische kennis en kunde niet buiten spel komen te staan. D66 plaatst kanttekeningen bij de onderbouwing en vormgeving van de voorstellen. Ook vraagt deze fractie de staatssecretaris om ramingen en voorbeelden en stelt zij enkele principieel bestuurlijke vragen: is overwogen een MDW-project (Marktwerking-Deregulering-Wetgevingskwaliteit) van de complexiteit van regelgeving te maken? Hoe wordt de relatie tussen de provincies en de RDMZ versterkt? De SGP heeft ondermeer vragen over de toereikendheid van de voorgestelde financiering en wenst ook een onderbouwing ten aanzien van de fiscaal relevante eigenaar. Evenals het CDA stelt de fractie de vraag waar in het vernieuwde en vereenvoudigde proces nog sprake is van een deskundige beoordeling en vraagt de partij de staatssecretaris wat hij verwacht van de betrokkenheid van gemeenten als zij geen financiële verantwoordelijkheid meer hebben.

De vragen zijn inmiddels (schriftelijk) beantwoord. De intentie van Van der Ploeg is om het nieuwe beleid voor de instandhouding van monumenten voor een deel reeds dit jaar ingang te laten vinden. In 2004 volgt dan het gehele stelsel. ●

Willem Knitel

OPEN TUINEN DAGEN 2002

Tussen de Amsterdamse Brouwersgracht en de Amstel gaan achter veel monumentale panden prachtige tuinen schuil. Op 21, 22 en 23 juni is er van 10.00 tot 17.00 uur de gelegenheid 25 van deze tuinen van dichtbij te bewonderen. De Open Tuinen Dagen worden georganiseerd door de Stichting de Amsterdamse Grachtentuin. Deze is opgericht uit bezorgdheid over de verstening van de Amsterdamse grachtengordel en het verlangen om het grotendeels verborgen cultuurgooi van het 'groene goud' meer bekendheid te geven en voor een groter publiek toegankelijk te maken. Voor meer informatie: Vera Dirkzwager, 020 - 422 23 79 en www.amsterdamsegrachtentuin.nl.

NATIONALE MOLEN- EN GEMALENDAG

Op zaterdag 11 mei openen door heel Nederland op Nationale Molen- en Gemalendag meer dan 600 wind- en watermolens en gemalen hun deuren. Veel molenaars hebben op deze dag, naast de gebruikelijke rondleiding, iets extra's georganiseerd. De toegang is in de meeste gevallen gratis, maar een bijdrage in de molenpot wordt gewaardeerd. Voor meer informatie: Vereniging De Hollandsche Molen, 020 - 62 38 703 en www.molens.nl.

STUDIEDAG (DIGITALE) TOEGANKELIJKHEID VAN CULTUREEL ERFGOED

Op de Nationale Monumentenstudiedag van het Nationaal Contact Monumenten (NCM) staat dit jaar de toegankelijkheid van het culturele erfgoed centraal. Onderdeel van het thema zal zijn de 'digitalisering van de monumentenzorg', dat aansluit bij diverse initiatieven in het land, waaronder de Friese Cultuurhistorische Waardenkaart en het Friesland-project. Ook andere vormen van toegankelijkheid van archieven, archeologisch erfgoed en gebouwde monumenten komen aan de orde. De dag vindt plaats op vrijdag 7 juni in Leeuwarden. Voor meer informatie: 020 - 62 77 706 en www.stichtingncm.nl.

NIUEWSBRIEF DOCOMOMO IN DE PRIJZEN

De Stichting DOCOMOMO Nederland heeft met haar Nieuwsbrief op 8 maart de eerste prijs gewonnen van het Ford Motor Company Conservation and Environmental Grants Programme 2001. Aan deze prijs is een bedrag verbonden van € 5000. De jury sprak haar waardering uit voor 'de voortreffelijke wijze waarop bestuursleden en medewerkers van DOCOMOMO Nederland zich geheel vrijwillig en met bescheiden middelen inzetten voor het bevorderen van de kennis en waardering voor het Nieuwe Bouwen en de Wederopbouwarchitectuur in Nederland'. Als onderdeel van DOCOMOMO International heeft DOCOMOMO Nederland als doel het bevorderen van kennis en waardering voor het Nieuwe Bouwen en de Wederopbouwarchitectuur in Nederland. Naast de nieuwsbrief organiseert zij onder andere excursies en tentoonstellingen. Voor meer informatie over DOCOMOMO Nederland: 035 - 62 33 934. ●

De toegevoegde waarde van cultuurhistorische verkenningen

Een Cultuurhistorische Verkenning (CV) brengt in beeld wat de sterke en zwakke punten zijn van een opnieuw in te richten gebied, wat de plek kan hebben aan veranderingen en welke karakteristieken er versterkt kunnen worden. Na bijna tien jaar en ruim 35 verkenningen onderwerpt de RDMZ dit instrument aan een evaluatie. In dit artikel wordt, hierop vooruitlopend, de effectiviteit van de CV belicht aan de hand van één voorbeeld: de in 1995 verschenen CV Zoutkamp.

De aanleiding van de CV voor Zoutkamp ligt besloten in de Structuurvisie Zoutkamp uit 1995. Volgens deze Structuurvisie hebben twee functies in het verleden een stempel gedrukt op de structuur en bebouwing van het dorp: de militaire vestingfunctie en de visserij. Beide zijn hier en daar in het de plattegrond en in het bebouwingsbeeld van het dorp nog wel herkenbaar, maar veel sporen zijn al verwaagd. Het Structuurplan heeft het beter zichtbaar maken van de twee vroegere functies benoemd tot uitgangspunt voor een toeristische visie voor het dorp, die moet leiden tot meer bezoekers aan het dorp. Volgens de Structuurvisie gaat het bij dat beter zichtbaar maken niet om een reconstructie van verdwenen kenmerken, maar om een ‘hervisualisering’ van die vroegere functies. Maar hoe doe je dat en om welke gebouwen of onderdelen uit de plattegrond gaat het daarbij? De structuurvisie was op dat punt nog te algemeen. In een contact tussen de gemeente en de stedenbouwkundige van de RDMZ wees de laatste op de mogelijkheid om daarover meer duidelijkheid te krijgen, via een CV. Op verzoek van de gemeente is deze verkenning vervolgens opgesteld. Deze rapportage voor Zoutkamp geeft in woord en op kaart aan waar de militaire, waterstaatkundige en vissersdorpenmerken nog aanwezig zijn en de identiteit van het dorp bepalen, maar ook waar deze kwaliteiten kwetsbaar zijn en waar ze kansen bieden om te worden versterkt in het dorpsbeeld. Concrete aanbevelingen gaan onder meer over het herkenbaar houden van het open buitendijks gebied en het instandhouden van het contrast met het meer besloten binnendijksgebied. De gemeente heeft de CV als een nadere uitwerking van de historische kwaliteit onderschreven en gaf deze als leidraad mee aan ingenieursbureau Oranjewoud, dat was geselecteerd om de hervisualisering van de vestingstructuur verder uit te werken. Interessant is nu de vraag in hoeverre de CV de inspiratiebron vormde

De CV voor Zoutkamp liet zien waar de militaire, waterstaatkundige en vissersdorpenmerken nog aanwezig zijn. Op basis hiervan werd de nieuwe begrenzing voor de bebouwde kom bepaald, waarbij het vroegere beloop van de vestinggracht en het bastion de inspiratie vormden (foto's Lammert Prins)

voor de door Oranjewoud voorgestelde ingrepen. Voor de ‘hervisualisering’ van de militaire functie werd door Oranjewoud voorgesteld de vroegere spuikom annex vestinggracht weer uit te graven. Daardoor kon tevens de contour van het vroegere bastion, rudimentair in rooijlijnen nog aanwezig, veel duidelijker in het dorpsbeeld terugkeren en kon het dorp aan die zijde weer een duidelijke begrenzing krijgen. In de CV is het weer uitgraven van de spuikom niet expliciet aanbevolen; wel zijn alle genoemde onderdelen (beloop van de vestingwal, ligging van het bastion, tracé van de gracht en de spuikom) als kenmerkende onderdelen van de plattegrond gekarteerd. De suggestie om van de dijk een (wandel)route door het dorp te maken, is eveneens overgenomen. In de CV wordt erkend dat verwezenlijking hiervan wellicht moeilijk zal verlopen omdat delen van de dijk op particuliere grond liggen. Het idee van een openbare (wandel)route idee stuitte bij degenen wier erf direct aan de dijk grenst inderdaad op weerstand: het zicht vanaf de dijk op de aangrenzende erven en in de daarop gelegen huizen werd als een te grote inbreuk op de privacy ervaren. Ook andere aanbevelingen zijn in meer of mindere mate overgenomen door het ingenieursbureau.

In de ervaring van de gemeente is de visie op de ruimtelijke identiteit op Zoutkamp, zoals verwoord in de CV, van groot belang geweest als onderbouwing bij de subsidieaanvragen voor verschillende projecten die uit de Structuurvisie voortvloeien. Hier geldt de CV als beleidsinstrument, ingezet naar een bestuurlijk hoger niveau, te weten de provincie. Mede door de CV is het onderwerp ‘cultuurhistorie’ duidelijk op de politieke agenda van de gemeente gekomen. In dit klimaat konden nieuwe ideeën worden ontwikkeld die met cultureel erfgoed van doen hebben, veelal in combinatie met recreatie. Een voorbeeld daarvan is het streven om de haven- en visserijfunctie langs het Reitdiep meer gezicht te geven en de haven meer bij het dorpsbeeld te betrekken. Om de oude visafslag weer zichtbaar te maken zal enige bedrijfsverplaatsing moeten plaatsvinden. De vestiging van een bruine vloot in de Zoutkamper haven is inmiddels als een levensvatbare optie onderzocht.

Voor meer informatie: Lammert Prins, 030 · 69 83 369

Beschermd dorpsgezicht Bloemendaal aangewezen

Onlangs is het gebied Bloemendaalse park/Duin & Dal aangewezen als beschermd dorpsgezicht. Een bijzonder gezicht vanwege de historische structuur met veel villa's.

Op 20 december 2001 hebben de ministers van OC&W en VROM het gebied Boemendaalse park/Duin & Daal aangewezen als beschermd dorpsgezicht. Het doel van de aanwijzing is de historische karakteristieken te behouden en een plaats te geven in toekomstige ruimtelijke ontwikkelingen. Dit gebeurt door middel van het bestemmingsplan, dat als uitvloeisel van de aanwijzing door de gemeente wordt opgesteld.

Het aangewezen gebied is gesitueerd ten zuidwesten van het dorp Bloemendaal op de overgang van het oude naar het jonge duingebied. Het omvat, behalve de villaparken Bloemendaalse Park en Duin & Daal, het villapark Hoog Hartenlust, het Bloemendaalse Bos met hertenkamp en de publiekstuin Thijsse's Hof. De villaparken, die de welgestelde stedelingen een aangenaam woonklimaat boden, kwamen aan het eind van de 19de eeuw op. De verbetering van de trein- en tramverbinding met Haarlem maakte een afgelegen vestiging in de duinen nog aantrekkelijker. Tussen 1899 en 1915 nam de omvang van de villaparken dan ook sterk toe. De gebogen en hellende wegen met daaraan ruime en onregelmatig gevormde kavels met overwegend vrijstaande, nog merendeels particulier bewoonde middelgrote en grote villa's, geven dit gebied het voornamelijk karakter dat zo kenmerkend is voor de eeuwwisseling. Karakteristiek is ook het hoogteverschil dat in het terrein aanwezig is. Het groen in de tuinen van de villa's bepaalt het lommerrijke karakter van de openbare ruimte. Sinds het begin van de aanleg overheerst de woonfunctie in het hele gebied. Na de Tweede Wereldoorlog zijn ook de meeste koetshuizen en garages als individuele woning in gebruik genomen. Er bevindt zich slechts een enkele winkel in het gebied; het kleine waterleidingcomplex, de school en de horecagelegenheid vormen de enige utiliteitsbouw. ●

Voor meer informatie: Jean-Paul Corten 030 · 69 83 412

Tot het sinds kort beschermde dorpsgezicht van Bloemendaal behoort, net als veel andere villa's, ook deze villa aan de Parkweg (foto RDMZ)

Vierde landelijke Wederopbouwoverleg in Eindhoven

Wederopbouw in Eindhoven: de Bijenkorf aan het 18 september plein, ontworpen door de Italiaanse architect Gio Ponti (foto Peter Nijhof)

Vrijdag 1 maart vond voor de vierde keer het Landelijk Wederopbouwoverleg plaats. Op uitnodiging van de gemeente Eindhoven was het LWO te gast in de Witte Dame, de voormalige gloeilampen fabriek van Philips. Het programma voor de dag was opgezet door de gemeentelijke Monumenten Commissie, die de gelegenheid om het wederopbouwvergoed voor het voetlicht te brengen met enthousiasme heeft opgepakt. Centraal stond het centrum van Eindhoven, dat in de Tweede Wereldoorlog door diverse bombardementen werd getroffen. Een overzicht van de wederopbouwplannen en de uiteindelijke uitvoering van de wederopbouw gaf een goed inzicht in de huidige verschijningsvorm van de stad.

Tijdens de rondwandeling door het stadscentrum werd duidelijk dat er nog steeds veel panden uit de wederopbouwperiode in goede staat aanwezig zijn, maar dat dit erfgoed in toenemende mate onder druk staat als gevolg van verbouwing en plannen voor stedelijke vernieuwing. Een groot probleem daarbij is dat er over het algemeen weinig waardering bestaat voor het erfgoed uit de wederopbouwperiode; men vindt het 'kneuterig en niet meer van deze tijd'. Inderdaad voldoet het vaak niet aan de hedendaagse eisen van ruimte en bereikbaarheid en zijn de kosten van onderhoud en handhaving hoog. Een dreigende sloop zit als het ware ingebakken, zeker als ook bij de betrokken vakwereld van architecten en stedenbouwkundigen, weinig kennis aanwezig is aangaande de kwaliteit van het bouwen uit die periode. Daarom was het erg te waarderen dat studenten van de leerstoel stedenbouw van de Technische Universiteit Eindhoven, in een aantal proefontwerpen lieten zien hoe zij het wederopbouwvergoed als bouwsteen voor een toekomstige ontwikkeling hadden genomen.

De gemeente heeft aangegeven met het wederopbouwvergoed rekening te willen houden bij het ontwikkelen van een toekomstvisie voor de binnenstad. In kleine groepen is vervolgens besproken welke instrumentaria ingezet zouden kunnen worden voor behoud van de Eindhovense wederopbouw.

Het volgende LWO zal gehouden worden in Groningen op 27 juni. ●

Voor meer informatie: Hilde van Meeteren, 030 · 69 83 312

De reclassering van het klooster in Handel

Ingrijpende herbestemmingen zoals die van de Kloosterkazerne in Breda tot casino of van het arsenaal in Grave tot woonwinkels krijgen vaak veel aandacht. Maar er zijn ook minder spectaculaire herbestemmingen van monumenten, zoals het voormalige kapucijnenklooster in Handel, dat tegenwoordig wordt gerund door woongemeenschap De Weyst. Dankzij de inzet van alternatief gestraften is en blijft het klooster zoals het ooit was.

In de loop van de jaren '70 van de 20ste eeuw kwam aan het kloosterleven in Handel een eind: de broeders-penitenten vertrokken naar elders, evenals de kapucijnen en het klooster werd overgedaan aan woongemeenschap De Weyst. Die ging het klooster gebruiken voor retraites, studiedagen, als accommodatie voor concerten enz. Omstreeks 1980, ten tijde van de plaatsing van de kruisraketten, stonden veel bijeenkomsten in het licht van de vredesbeweging.

Het voormalige kapucijnenklooster te Handel gezien vanuit het parkbos. Weinig ornamentiek, een standaardplattegrond en een eenvoudige inrichting waren en zijn nog immer het devies (foto Jan van 't Hof)

In 1852 streken de minderbroeders-kapucijnen neer naast de psychiatrische inrichting Huize Padua in oostelijke Brabant. Hier werden patiënten verpleegd door broeders-penitenten, een geestelijke congregatie die zich het lot van deze mensen aantrok. De broeders én de patiënten hadden geen priesters onder hun geleerden, zodat zij voor pastorale bijstand van anderen afhankelijk waren. De paters van de minderbroeders-kapucijnen waren bereid dat pastoraat op zich te nemen. Zij bouwden naast Huize Padua hun klooster, dat geheel volgens de traditie van hun orde in een sobere vorm en stijl werd gebouwd. Weinig ornamentiek, een standaard plattegrond en een eenvoudige inrichting waren het devies.

Deze activiteiten borduurden voort op de idealen van de kapucijnen. Tegenwoordig vinden zulke ideeële bijeenkomsten hier nog steeds plaats, zij het met andere accenten en een lagere frequentie.

De idealistische instelling van de huidige bewoners brengt met zich mee dat het gebouw en de tuin, die beide nog geheel bewaard zijn gebleven, alleen voor serieuze doeleinden gebruikt worden. De gasten mogen dan ook geen luxe verwachten, dus geen schitterende kamers en zalen, maar gewoon cellen en een eetzaal met de oude meubels van de kapucijnen. De oude moestuin wordt nog steeds gebruikt voor ecologische landbouw, het parkbos is nog steeds wandelbos en ook de bijenkasten zijn nog

in functie. Dit alles trekt een publiek aan dat respect heeft voor de omgeving. De bijzondere, sobere sfeer van het monument blijft mede daardoor gewaarborgd. Middelen om het klooster eens flink aan te pakken, zijn er niet en dat vindt men ook niet nodig. Ook voor onderhoud is de financiële basis wat smal. Naast de bijdragen van rijkswege, die soms beschikbaar komen, doet de eigenaar veel zelf. Essentieel is echter de inzet van de reclassering.

Doordat vogels van allerlei pluimage hun alternatieve (werk)straf hier uitdienen, kan veel noodzakelijk werk worden uitgevoerd. Voorbeelden daarvan zijn het verwerken van hout van afgedankte pallets tot brandhout voor de centrale houtkachel, schilderwerk en het bouwen van een professionele keuken. Juist vanwege de specifieke, op het eerste gezicht weinig ambitieuze aanpak van De Weyst kan dit monument zijn identiteit behouden en blijft het tot in detail blijft zoals het was. ●

Jan van 't Hof

Voor meer informatie:
Sid Bachrach, 0492 · 32 25 09

VOC-schip Duyfken meert na 400 jaar weer aan in Nederland

Een van de hoogtepunten in het VOC-herdenkingsjaar is de komst vanuit Australië van het VOC-replicaschip Duyfken. Niet toevallig viel Duyfken de eer te beurt om na 400 jaar te herleven: de originele Duyfken was een van de eerste schepen van de VOC-vloot en bovendien het eerste Europese schip dat 'voet aan wal' zette in Australië.

Het originele scheepje Duyfken voer in 1601 voor de eerste keer naar Azië, en keerde in 1603 terug in Nederland. Het schip stond als snel en wendbaar te boek en was daarom een van de eerste schepen dat de in 1602 opgerichte VOC aanschafte voor haar vloot. Duyfken behoorde tot het type jacht of pinas en werd onder meer ingezet als verkenningsschip. In december 1603 vertrok Duyfken weer naar Azië. In 1606 deed Duyfken tijdens een verkenningstocht op zoek naar het onbekende zuidland, de kusten van Australië aan en was daarmee het eerste Europese schip dat Australië aandeed. Reden genoeg voor de Australiërs om het schip te herbouwen in 1997-1999. De bouwers van het zeilschip wilden niet alleen de techniek van 400 jaar terug nieuw leven inblazen, maar ook de eigenschappen van het oorspronkelijke schip. Hoewel klein in omvang is de Duyfken-replica groots in haar prestaties. Net als het origineel blijkt Duyfken in de praktijk een snel en betrouwbaar schip. Op 5 mei 2001 is het scheepje met de 16-koppige Australisch-Nederlandse bemanning vertrokken uit Sydney. Voor het eerst sinds de opheffing van de VOC in 1799 heeft een VOC-schip weer zeilend de oude VOC-route bevaren. De 'VOC 2002 Voyagie' voerde Duyfken niet alleen langs Jakarta, de voormalige VOC-hoofdstad van Batavia, maar ook naar Sri Lanka (Ceylon), Mauritius en natuurlijk Kaap de Goede Hoop. In al die plaatsen werd Duyfken met haar bemanning met groots vertoon onthaald. Na een wereldreis van ruim achttien-duizend zeemijlen is de slechts twintig meter lange VOC-replica op zondag 28 april op de rede van Texel gearriveerd. De komst van Duyfken in Nederland is een van de hoogtepunten in het VOC-herdenkingsjaar. Het officiële startsein van de viering rond de oprichting van de VOC, 20 maart 1602, werd op 20 maart in de Ridderzaal in Den Haag gegeven. Na de ontvangst op Texel zal Duyfken beginnen aan een vier maanden durende toer langs de VOC-steden Amsterdam, Hoorn, Enkhuizen, Delft, Rotterdam, Vlissingen en Middelburg en andere plaatsen waar scheepvaart en scheepsbouw samenkomen, zoals de Zaanse Schans en de Bataviawerf in Lelystad.

Benno van Tilburg

Voor meer informatie over Duyfken en zijn rondreis:
www.duyfken.nl, www.duyfken.com en www.voc2002.nl.

VOC-agenda

In de VOC-steden worden rond de komst van het VOC-replicaschip Duyfken allerlei maritieme evenementen georganiseerd. Ook musea, universiteiten, etc. elders gedenken de oprichting van de VOC 400 jaar geleden. Hieronder een kleine selectie.

MEI 2002

- 2 - 7 Duyfken & VOC-markt Amsterdam, www.voc-amsterdam.nl
- 8, 15, 22, 29 Studium Generale VOC Leiden, www.leidenuniv.nl/ics/studiumgenerale
- 9 - 13 Duyfken in Middelburg, www.vvvzeeland.nl
- 15 - 18 Duyfken in Rotterdam, www.vrv.rotterdam.nl
- 19 - 20 VOC-belevingsweekend in Delft, www.delft.nl
- 19 - 21 Duyfken in Delft, www.delft.nl
- 23 - 27 Duyfken in Hoorn, www.hoorn.nl/voc2002
- 24 - 26 Muziek: Blaasorkestfestival Hoorn, www.hoorn.nl/voc2002
- 30 Symposium Universiteit Utrecht
- 31/5 - 2/6 Duyfken in Enkhuizen, www.voc-enkhuizen.nl
- mei - okt Expositie Hortus Botanicus Leiden, www.hortusleiden.nl

JUNI 2002

- 1 - 2 Waterkampioenfestival Enkhuizen, www.voc-enkhuizen.nl
- 1/6 - 1/9 Expositie paleis Het Loo Apeldoorn, www.hetloo.nl
- v.a. 1/6 Expositie Marinemuseum Den Helder, www.marinemuseum.nl/vogelstruys
- 2/6 - 1/9 Tentoonstelling Princessehof Leeuwarden
- 5 - 8 Symposium Universiteit Leiden, www.leidenuniv.nl/ics/studiumgenerale
- 6 - 9 Muziek: Sweelinckfestival Hoorn, www.oudemuzieknu.demon.nl
- 6/6 - 27/10 Dodo-tentoonstelling Naturalis Leiden
- 6 - 16 VOC 10-daagse Hoorn, www.hoorn.nl/voc2002
- 7/6 - 12/1/'03 Expositie maritiem MuZEEum Vlissingen, www.lampsinshuis.nl
- 8 Open dag symposium Leiden, www.leidenuniv.nl/ics/studiumgenerale
- 8/6 - 15/12 Expositie Penningkabinet Leiden, www.penningkabinet.nl
- 14 - 15 Muziek: Shantykoralfestival Hoorn, www.hoorn.nl/voc2002
- 17 - 18 Tall ships op Texel Oudeschild, www.zeilvaart.com
- 21 - 22 Symposium Universiteit Gent, Antwerpen, Vlissingen
- 21/6 - 29/9 Expo Fries Scheepvaart Museum Sneek, www.friesscheepvaartmuseum.nl
- 27 - 29 Dorpsfeest 400 jaar Oudeschild Texel, www.voc.texel.net
- eind juni VOC-week Middelburg, www.vvvzeeland.nl ●

Het VOC-replicaschip Duyfken vertrekt uit Walvis Bay in Namibië op weg naar Nederland. De komst van Duyfken in Nederland is een van de hoogtepunten in het VOC-herdenkingsjaar (foto Stichting Duyfken, 16 december 2001)

Drie gemeenten over het nieuwe budgethouderschap in de praktijk

Onlang zijn de Brrm-budgetten voor 2007 verdeeld, op basis van de behoefteraming 2001. In deze nieuwsbrief aandacht voor de visie van drie gemeenten, die de magische grens van honderd monumenten passeerden en daarmee de status van budgethouder in de wacht sleepten.

Monumentenzorgmedewerker Marga Hoven van de gemeente Steenwijk heeft sinds kort 257 Rijksmonumenten in beheer, een respectabel aantal dat ontstond na de herindeling van de gemeenten Steenwijk, IJsselham en Brederwiede. Steenwijk heeft ervoor gekozen niet zelf te gaan optreden als budgethouder. 'Zoveel verandert er namelijk niet', zo geeft Marga Hoven aan. 'Voor die 257 monumenten krijgen we een budget van circa 180.000 euro, terwijl onze restauratierestvraag 2,5 miljoen euro bedraagt. Dat zet dus geen zoden aan de dijk. Onze vorige budget bedroeg 245.000 euro, oftewel een forse financiële teruggang. Met dit budget wordt de achterstand van de restauraties alleen maar groter. Door mee te blijven doen in de verdeling van de budgetten door de provincie houden we kans op extra budget, wanneer de provincie geld overhoudt doordat plannen niet doorgaan of er vanuit andere gemeenten minder beroep op subsidies wordt gedaan.' De gevolgen van de budgetkorting zijn voor de monumenteneigenaren in de nieuwe gemeente Steenwijk geen goed nieuws, aldus Marga: 'Eigenaren moeten nog langer wachten voor ze subsidie krijgen. Wanneer zich morgen een enthousiaste eigenaar meldt die zijn monument wil gaan restaureren, moeten wij hem meedelen dat er in 2009 weer budget is. Dat schiet niet op.'

PROVINCIE VERDEELT GOED

De gemeente Venlo heeft eveneens de 100 monumentengrens doorbroken en wel door een herindeling met Tegelen en Belfeld. Bovendien zijn er door het recent afgeronde MSP-project in Limburg de nodige monumenten bijgekomen. Beleidsmedewerker monumentenzorg Mark van 't Hof geeft aan dat Venlo het budgethouderschap niet zelf ter hand neemt: 'We zijn erg tevreden met de verdeling van de budgetten door de provincie. In de eerste plaats heeft het samen verdelen van het budget een rechtvaardiger klank dan ieder voor zich. In monumentenland zijn gemeentegrenzen redelijk willekeurig. Daarnaast is er geen constante stroom aan subsidieaanvragen; het ene jaar heb je meer nodig dan het andere. Daarom hebben we met de provincie de afspraak dat we een buffer kunnen vormen. Wanneer er in een bepaald jaar een groot plan relatief veel subsidie vergt, kunnen we daar aanspraak op maken. Andersom blijft, wanneer wij minder subsidie nodig hebben, ons budget wel beschikbaar voor andere Limburgse gemeenten en is er flexibiliteit mogelijk. Wanneer wij zelf

budgethouder zouden zijn, zou dat geld terugvloeien naar het Rijk.' Mark zegt over de stijging van het budget: 'We hebben vorig jaar alles op alles gezet om alle panden, ook die in het kader van MSP, te laten inventariseren voor de behoefteraming, anders hadden we weer vier jaar moeten wachten. Nu kunnen we bij het bericht van rijksbescherming dat binnenkort komt aan eigenaren aangeven dat er subsidie beschikbaar is, maar dat ze dan wel met een goed plan moeten komen. Daarmee komt een einde aan het monumentenimago van "er mag niks en er kan nooit iets".'

ZELF DOEN

Een van de grootste budgetstijgingen viel in Wassenaar te noteren. Vooral de aanwijzing van het aantal buitenplaatsen in het kader van MSP en de verfijningsoperatie zijn hier debet aan, zo stelt Carla Scheffer, beleidsmedewerker monumenten en archeologie. In Wassenaar staat de gemeenteraad nog voor de keuze om al dan niet zelf het budgethouderschap ter hand te nemen. Welke factoren zullen die keuze beïnvloeden? 'Dan moet je denken aan de hoogte van het budget, wat je ermee kunt doen, de restauratiebehoefte in onze gemeente, onze personele capaciteit en niet te vergeten het provinciaal beleid.' Door het stringente beleid van de provincie is het nu erg moeilijk om restauratieprojecten van de grond te krijgen. Niet alleen Wassenaar, maar alle gemeenten krijgen per categorie monument hooguit één restauratie gehonoreerd. Uitgangspunt is daarbij niet waar de restauratiebehoefte het grootst is, maar de geografische spreiding. 'Wanneer we zelf het budget beheren, kunnen we zelf meer afwegingen maken inzake de besteding van het budget en daar ook nieuw beleid op ontwikkelen.' Het budget van Wassenaar neemt toe van circa 43.000 euro in 2002 naar 277.000 euro in 2007. Daar staat echter ook de stijging van het aantal monumenten tegenover. Een groot voordeel van zelf als budgethouder optreden, is volgens Carla Scheffer de snellere proceduregang: 'Bij de provincie moeten eigenaren van monumenten soms een jaar wachten, nadat ze alle vergunningen en beschikkingen hebben, voordat er duidelijkheid is of ze subsidie krijgen. Daar wil men dus niet op wachten; men heeft een vergunning en wil direct starten. Zelf het budget verdelen, betekent dat de klant eerder weet waar hij aan toe is. Daarbij zijn we ons overig ook bewust van de nadelen, van het feit dat het Brrm een klantvriendelijk systeem is en dat het budget volstrekt ontoereikend is om in de totale restauratiebehoefte te voorzien.' ●

Kees de Graaf

Met de stijging van 350 % komt er meer ruimte in het monumentenbudget van de gemeente Venlo, waardoor onder meer het kloosterdorp Steijl verder kan worden gerestaureerd (foto Gerard Dukker, RDMZ)

Instandhouding van houten blokhuizen

De Hermanshoeve op landgoed de EESE in Eesveen, gemeente Steenwijk, is gebouwd rond 1917. Het is is een fraai voorbeeld van een houten huis dat vervaardigd is van een uit Scandinavië afkomstig bouwpakket (foto Nelly Wieringa)

Tussen ruwweg 1850 en 1940 doet een nieuw type huis zijn intrede in Nederland: een houten huis, dat als bouwpakket wordt aangeleverd. Anders dan bij de bekende houten huizen uit onder meer de Zaanstreek gaat het hier niet om houtskeletbouw, maar om zogenaamde blokhuizen: huizen opgetrokken uit gekantrechte balken, die op elkaar gestapeld worden. De twee bekendste leveranciers zijn de Noorse Strømmen Trævarefabrik A/S in Strømmen en het Duitse Christoph & Unmack AG in Niesky. In eerste instantie werden relatief kleine huizen besteld, die dienden als vakantiehuisen. Later verschijnen er ook grotere types, bestemd voor permanente bewoning. De houtbouw was een relatief goedkoop alternatief voor de steenbouw, ondanks het feit dat de bouwpakketten uit het buitenland moesten worden aangevoerd. Zo is in Leeuwarden een rij houten woningen gebouwd in een periode dat de baksteen duur was en het optrekken van geïmporteerde blokhuizen goedkoper bleek.

Tijdens het Monumenten Selectie Project (MSP) is een aantal blokhuizen geselecteerd voor plaatsing op de rijksmonumentenlijst. De registratie heeft inmiddels plaatsgevonden en het is nu de taak van de rijksoverheid om de eigenaren te faciliteren bij de instandhouding van de blokhuizen. De kennis over de restauratie en het onderhoud van dit soort houten huizen is echter nog gering, reden voor de RDMZ om een werkgroep in het leven te roepen die zich buigt over de problematiek van de technische instandhouding. De werkgroep inventariseert de typen blokhuizen, hun herkomst, de toegepaste houtsoort(en) en de gebreken waardoor zij in hun voortbestaan worden bedreigd. Vervolgens tracht zij oplossingen voor onderhoud en herstel aan te dragen, mede op basis van in het buitenland verricht onderzoek. Uitgangspunt daarbij is dat het oorspronkelijke karakter zoveel mogelijk behouden blijft. Naar verwachting zal de werkgroep in het najaar haar werkzaamheden afronden. De resultaten van het onderzoek worden vastgelegd in een rapport en gepubliceerd in een brochure uit de reeks Restauratie en Beheer.

*Voor meer informatie en voor het aandragen van gegevens:
Taco Hermans, 030 · 69 83 209*

Onderzoek gestart naar de verwerking en vergrijzing van zandsteen

De Rijksgebouwendienst en de RDMZ worden regelmatig benaderd met vragen over de verwerking, vervuiling en reiniging van zandsteen. In bepaalde gevallen bestaat er een wens om vergrijsd zandsteen te reinigen. Afgezien van de vraag of reinigen in alle gevallen vanuit restauratiefilosofisch oogpunt wenselijk is, is de kans groot dat er schade ontstaat door reinigen. Beide rijksdiensten zijn dan ook terughoudend ten aanzien van het reinigen van zandsteen. Om meer duidelijkheid te krijgen in de discussie over vervuiling, verwerking, verkleuring en patina is het noodzakelijk meer te weten over de exacte aard en samenstelling van de, veelal vergrijsde, verweringslaag. Ook is niet precies bekend hoe de verkleuring ontstaat: vanuit het materiaal, door inwerking vanuit het milieu of door een combinatie van factoren.

In opdracht van de RGD en de RDMZ hebben TNO Bouw en TNO-NITG daarom een onderzoek gestart naar de oorzaken die tot verkleuring leiden, om zodoende de effecten en gevolgen van het reinigen van zandsteen beter te kunnen inschatten. Het onderzoek zal naar verwachting voor de zomer worden afgerond.

*Voor meer informatie Bert van Bommel (RGD) 070 · 34 20 021 en
Michiel van Hunen (RDMZ) 030 · 69 83 211*

Een dutchman in de dutch door: restaureren op z'n Engels

Engels rood, Engelse trap, Engels raam en Engelse steen in Nederland. En *dutchman* (houten vulstuk), *dutch door* (onder- en bovendeur in een stal) en *Flemish bond* (Vlaams verband) in Engeland. De uitwisseling van materialen en technieken tussen de lage landen en Engeland is niet van vandaag of gisteren. Bovenstaande begrippen uit beide talen bewijzen dat. Problemen nemen we ook van elkaar over: de huiszwam kwam waarschijnlijk per schip uit India naar Engeland om daarna van ons land bezit te nemen. In onze tijd gaan allerlei moderne conserveringstechnieken over en weer tussen verschillende landen. Vanuit het vasteland van Europa maakten Ibach (natuursteenimpregnatie) en Bèta (houtherstel met polymeren) de oversteek naar Engeland. Kortom: er zijn veel gemeenschappelijke materialen, technieken, problemen en oplossingen.

Om die reden zijn in december 2001 drie medewerkers van de afdeling Instandhoudingstechnologie van de RDMZ naar Engeland gevaren om de zusterorganisatie English Heritage te bezoeken. In Londen hebben zij kennisgemaakt met hun Engelse collega's en hebben uit eerste hand kennisgenomen van problemen en aanpak in de Engelse monumentenzorg. De RDMZ wil vaker technische kennis en informatie met de Engelsen gaan uitwisselen. Ook wil zij nauwer gaan samenwerken bij het opzetten van conserveringstechnisch onderzoek. Het delen en uitwisselen van kennis- en ervaringsfeiten moet leiden tot een beter beheer en behoud van onze historische gebouwen. Deze ontmoeting met de Engelse collega's en hun werk zal zeker niet bij de eerste blijven, want dit contact wordt door beide partijen gezien als de aanzet tot verdere samenwerking. Wordt dus vervolgd, oftewel *to be continued.* ●

Voor meer informatie: Huub van de Ven, 030 · 69 83 229

Dagboek van het klooster Sankt-Ludwig

Het klooster Sankt Ludwig, gelegen op de grens met Duitsland nabij Vlodrop, is een indirect gevolg van de Kulturkampf, de strijd tussen de rooms-katholieke kerk en de Duitse overheid in de periode 1870-1890. Om die reden is het van grote cultuurhistorische betekenis. Het gebouw is eigendom van de stichting Maharishi European Research University (MERU), die het plan had opgevat om het klooster te slopen en te vervangen door een complex dat wel in overeenstemming is met de beginselen van haar specifieke levenswijze. Op 12 september 2001 besliste de Raad van State dat het complex niet mag worden gesloopt. De Maharishi liet als reactie daarop direct de sloophamer in het complex zetten met ernstige schade tot gevolg. Hoe verging het het klooster hierna? Is het nog te redden ondanks de berokkende schade? Een kijkje in het dagboek van de 'zaak Vlodrop'.

12 SEPTEMBER 2001 Uitspraak van de Raad van State en gedeeltelijke sloop van het voormalige klooster.

14 SEPTEMBER 2001 De staatssecretaris doet aangifte bij de politie van de regio Midden-Limburg.

19 SEPTEMBER 2001 De staatssecretaris verzoekt het college van B. en W. van de gemeente Roerdalen zijn bevoegdheid te gebruiken om op basis van de Gemeentewet bestuursdwang toe te passen. Dit met het doel maatregelen te nemen om de door de sloop aangerichte schade te herstellen. De staatssecretaris vraagt tevens op korte termijn maatregelen te treffen die verdere schade door instorting voorkomen dan wel beperken. In opdracht van de gemeente maakt de RDMZ een globaal schaderapport met daarin de maatregelen die minimaal getroffen moeten worden om verder verval tegen te gaan.

1 NOVEMBER 2001 B en W van Roerdalen schrijven het bestuur van de stichting MERU aan om, op grond van artikel 125, eerste en tweede lid van de Gemeentewet, consoliderende maatregelen te treffen. Duidelijk staat beschreven welke maatregelen er genomen moeten worden en dat deze vóór 15 december 2001 moeten zijn uitgevoerd. Wanneer het bestuur hier niet aan voldoet, wordt een dwangsom van f 50.000,- opgelegd voor iedere dag na 14 december 2001, tot een maximum van f 1.000.000,-.

13 NOVEMBER 2001 Beslissing van B en W op bezwaar, waarbij het bezwaar van de staatssecretaris ongegrond wordt verklaard en de sloopvergunning in stand blijft. Dit besluit is genomen na heroverweging van alle belangen en het bezwaar van de staatssecretaris dat tegen de sloopvergunning op 5 november 1998 is ingediend.

30 NOVEMBER 2001 Het bestuur van de stichting MERU maakt bezwaar tegen het door het college genomen besluit dat zij consoliderende maatregelen moet treffen. De stichting dient bij de rechtbank een verzoek in voor een voorlopige voorziening ex artikel 8:81 AWB, met de bedoeling het besluit van B en W te schorsen.

14 DECEMBER 2001 De bestuursrechter van de arrondissementsrechtbank van Roermond willigt het verzoek om schorsing niet in. De stichting MERU heeft, vooruitlopend op de uitspraak, reeds

opdracht gegeven voor het opstellen van een consolidatieplan. Op 13 december 2001 is dit plan bij de gemeente ingediend. Het voorstel behelst in hoofdlijn het treffen van maatregelen om verdere instorting te voorkomen. Met de noodzakelijke voorzichtigheid worden op korte termijn de ingestorte delen verwijderd en het puin in het gebouw geruimd. In nauw overleg met de gemeente, waar de RDMZ direct bij betrokken is, zijn op tekening de contouren vastgelegd van de bouwdelen die behouden moeten blijven. Verder wordt er stut- en stempelwerk uitgevoerd om instabiele delen van onder andere vloeren en gevelmetselwerk voor instorting te behoeden. Voor de beschermende maatregelen van de bouwdelen tegen weersinvloeden moet nog een voorstel worden ingediend. Dit plan kan pas opgesteld worden nadat de brokstukken geruimd zijn en het gebouw zonder gevaar voor instorting toegankelijk is geworden.

17 DECEMBER 2001 De staatssecretaris tekent opnieuw beroep aan tegen de beslissing op bezwaar (de motivering van het beroep is op 29 januari 2002 de deur uitgegaan).

10 JANUARI 2002 Start van het ruimwerk en het aanbrengen van beschermende voorzieningen.

17 JANUARI 2002 Overleg tussen de stichting MERU, de gemeente Vlodrop, sloopbedrijf Keunen, bouwbedrijf Borger en de RDMZ. Besproken worden de stand van zaken van het sloop- en ruimwerk en het voorstel voor noodmaatregelen die getroffen moeten worden ter bescherming van de bestaande bouwdelen. We constateren dat het noodzakelijke sloopwerk zorgvuldig is uitgevoerd. Een klein deel van de puinresten in het gebouw moet verwijderd worden. Er is meer behouden dan eerst was voorzien. De afkomende bouwdelen zijn voor het merendeel dermate beschadigd dat hergebruik bij mogelijk herstel wordt uitgesloten. Alleen natuurstenen onderdelen en de bakstenen van de voorgevel worden uitgesorteerd. Voor het overige worden de puinresten, die tegen de voorgevel liggen, verwijderd en kan de sloopaannemer binnen het tijdschema zijn werk afmaken.

Het voorstel voor de noodmaatregelen houdt in dat:

- er een stutconstructie van de achtergevel aan de binnenzijde wordt aangebracht;
- op twee plaatsen spantbenen gestut worden;
- over de 'open' ruimte, daar waar het dak niet meer aanwezig is, een nieuwe, onder afschot gelegen constructie aangebracht wordt, die afgedekt wordt met een gewapende kunststoffolie om inwateren te voorkomen;
- de kopse kanten van de in het zicht staande spanten met plaatmateriaal dicht worden gezet om inwaaien te voorkomen.

Er worden dus afdoende maatregelen getroffen om de ruïneuze bouwdelen op een adequate wijze tegen weersinvloeden te beschermen.

4 FEBRUARI 2002 Afronding en oplevering van de noodmaatregelen ter voorkoming c.q. beperking van verder verval. Deze consolidatiewerken, bestaande uit onder andere puinruimen en afdekken, zijn door de gemeente als voldoende beoordeeld. Hiermee is voldaan aan de door de gemeente opgelegde 'dwang' ter voorkoming van gevolgschade. De gemeente zal op geregelde tijden controles houden op de doelmatigheid van de aangebrachte noodvoorzieningen. ●

Voor meer informatie: Willem de Wit, 030 · 69 83 284

Simon van Gijn – museum aan huis

Simon van Gijn verzocht in 1922 bij testament om het interieur van zijn huis aan de Nieuwe Haven in Dordrecht in tact te laten. Diverse ‘restauraties’ in de jaren erna kwamen het interieur echter niet ten goede. Pas bij de laatste restauratie in 2001 is het huis weer grotendeels hersteld zoals het was ten tijde van Van Gijn en nu kan het met recht een ‘museum aan huis’ worden genoemd.

Het grote huis aan de Nieuwe Haven 29-30 in Dordrecht werd gebouwd in 1729. In 1864, het jaar van zijn huwelijk, kocht de bankier en verzamelaar Simon van Gijn het huis. In 1883 laat het echtpaar Van Gijn het sanitair moderniseren: het huis krijgt twee wc's en een badkamer. Drie jaar later laat hij architect Constantijn Muysken de woon- en werkvertrekken ‘in stijl’ renoveren. Van Gijn woont er tot zijn dood, in 1922. Hij laat zijn huis, tuin en aangrenzende panden na aan de vereniging Oud-Dordrecht, op voorwaarde dat zij van het woonhuis een museum maakt, waarbij het interieur zoveel mogelijk moet worden gerespecteerd; de eetkamer en de wandtapijtenzaal moesten in ieder geval in tact blijven.

In de jaren die volgen, transformeert de vereniging Oud-Dordrecht het woonhuis tot museum, waarbij het museum wordt aangesloten op het elektriciteitsnet. Andere grote ingrepen zijn de versterking van de bekistingen van het trappenhuis en van het lighthof, dit omwille van de brandveiligheid, en het aanbrengen van een tweede lighthof. Ook worden er op de tweede verdieping expositiekabinetten ingebouwd. De woon- en werkvertrekken op de parterre en de eerste verdieping worden als ‘stijlkamers’ en kantoorruimten in gebruik genomen. Uit geldnood draagt de vereniging Oud-Dordrecht het museum in 1949 over aan de gemeente Dordrecht. Bij twee restauraties in de jaren '50 en '70 wordt de dakconstructie ingrijpend gewijzigd en moet ook het 19de-eeuwse interieur het ontgelden. Enkele kamers krijgen hierbij onder meer nieuwe behangsels en een dikke laag verf. Bij de in 2001 afgeronde restauratie worden de ontvangst-, woon- en werkvertrekken op de parterre en de eerste verdieping grotendeels hersteld in de staat zoals die was tijdens de bewoning door de Van Gijns. De grote financiële consequenties van een totale restauratie dwongen het museum echter wel een keuze te maken tussen de voor herstel in aanmerking komende interieurs. Zo werd op de parterre al het stucwerk hersteld en de provisiekamer gereconstrueerd. Ook werd hier de rode salon uit 1886 gerestaureerd, inclusief de complexe schoorsteenmantel. De nog aanwezige, zeer zwakke, zijden bespanning wordt op dit moment gekopieerd. Op de verdieping hebben de groene slaapkamer uit 1862 en de badkamer en de wc uit 1883 hun vroegere uitstraling teruggekregen. Overal in huis zijn de linnen rolgordijnen teruggekeerd, waardoor er weer een getemperd licht binnenvalt zoals dat in de late 19de eeuw gebruikelijk was. Waar mogelijk is met verf met de oorspronkelijke verfsamenstelling geretoucheerd of overschilderd. Ten slotte zijn alle publieks- en kantoorfuncties naar de Nieuwe Haven 30 verplaatst, waardoor het pand op nummer 29 in zijn geheel een museumhuis is geworden; vandaar ook de naam van het museum: ‘Simon van Gijn – museum aan huis’.

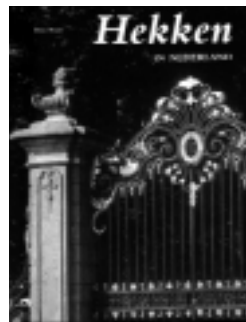
Chris de Bruyn, conservator museum Van Gijn

Voor meer informatie: www.simonvangijn.nl

GRATIS BROCHURES

RDMZ INFO WET- & REGELGEVING NR 12:

BESCHERMDE DORPS- EN STADSGEZICHTEN

HEKKEN IN NEDERLAND

Peter Meijer. Waanders Uitgeverij/RDMZ, 208 pag., 200 kleuren en zwartwitfoto's en 12 tekeningen op A4-formaat los bijgevoegd, € 31,60, ISBN 90 400 9495 0

Het tijdperk van het monumentale toegangshek ving aan kort voor het midden van de 17de eeuw en bereikte in de eerste helft van de 18de eeuw zijn hoogtepunt. Deze bloei-periode werd bepaald door de aanleg van

talrijke particuliere buitenplaatsen in die tijd, welke door stedelingen in het westen en midden van Nederland werden gesticht. In dit boek worden monumentale sierhekken beschreven en verduidelijkt met fraaie (constructie) tekeningen en veel foto's. De tekeningen zijn van de hand van de auteur, de RDMZ-medewerker Peter Meijer. Hij heeft gedurende lange tijd hekwerken in Nederland geïnventariseerd, getekend en beschreven.

TILBURG, STAD MET EEN LEVEND

VERLEDEN. De geschiedenis van Tilburg

vanaf de steentijd tot en met de twintigste

eeuw. Hoofredactie: dr. Cock Gorisse.

Redactie: drs. Nico Arts, dr. Martin de

Bruijn, drs. Henk van Doremalen, dr. Ad van

den Oord en drs. Lauran Toorians. Beeld-

redactie: Ronald Peeters. Regionaal Historisch

Centrum Tilburg, 592 pag., kleuren en zwart-wit foto's, € 50,-, ISBN 90 9015185 0

Bijna dertienhonderd jaar geleden vinden we de eerste schriftelijke bevestiging van het bestaan van Tilburg. Dit boek is de laatste en waarschijnlijk ook de meest complete. Het schetst een levendig chronologisch totaalbeeld van Tilburg, met de nadruk op de sociaal-economische en culturele geschiedenis. Beginnend met de eerste jagers/kolonisten die in de laatste ijstijdperiode zo'n 12.000 jaar geleden hun vuurstenen werktuigen achterlieten bij het Kraaiven op het Industrierrein-Noord, en eindigend aan het einde van de 20ste eeuw als de ‘moderne industriestad’ die medebevolkt wordt door duizenden studenten. Maar ook de arbeiders en de fabrikanten die een zo dominante rol hebben gespeeld bij de ontwikkeling van de stad, komen ruimschoots aan bod. Deze geschiedschrijving geeft in de eerste plaats een wetenschappelijke stand van zaken op basis van reeds gepubliceerd onderzoek, aangevuld met de uitkomsten van nieuw onderzoek, waarvoor tal van archieven zijn geraadpleegd. Dat geldt natuurlijk in de eerste plaats voor de periode 1945-2000, waarover nog weinig, en in ieder geval weinig samenhangend onderzoek gedaan was. Maar ook in de andere delen van het boek hebben de auteurs een aantal bestaande lacunes opgevuld. Het resultaat is een rijk geïllustreerd standaardwerk; een must voor iedere Tilburg-liefhebber!

RECTIFICATIE

In Nieuwsbrief 2 is de ‘Geïllustreerde Beschrijving van de Nederlandse Monumenten Geschiedenis en Kunst, Gouda’ uitvoerig besproken.

Deze ‘GB Gouda’ kost echter geen € 43,50 maar € 50,-.

Helderse Rijkswerf centraal in cursus 'Herbestemming monumentale complexen'

De Oude Rijkswerf Willemsoord werd door Napoleon ook wel het 'Gibraltar van het Noorden' genoemd (foto Hans Hesselink, Bedrijfsregio Kop van Noord-Holland)

Op donderdag 27 juni wordt de cursus 'Herbestemming van monumentale complexen' door de RDMZ gegeven in samenwerking met het NRF en NCM. Centraal op deze cursusdag staat de herbestemming van de Oude Rijkswerf Willemsoord, onderdeel van de Stelling van Den Helder. Kenmerkend voor dit vroeg 19de-eeuwse complex, is de symmetrische opbouw met de as gericht op zee.

In 1993 verliet de Koninklijke Marine de Oude Rijkswerf. In opdracht van de gemeente Den Helder is in 1998 een masterplan opgesteld, met als doel de werf te behouden en te herontwikkelen tot een karakteristieke toeristische attractie voor Den Helder ('Nederland Over Zee'), waarbij wordt samengewerkt met diverse marktpartijen. De herbestemming betekent op de eerste plaats het behoud van een uniek nautisch-maritiem erfgoed. Daarnaast biedt het ook veel kansen en mogelijkheden voor Den Helder, zoals het verbeteren van de economische en stedenbouwkundige structuur, het vergroten van de aantrekkingskracht als vestigingsstad voor bedrijven en het bevorderen van toerisme. Tijdens de cursusdag krijgt u inzicht in de ontwikkelingen die tot het masterplan hebben geleid, de rol van de gemeente en andere overheden in de planontwikkeling en -uitvoering en het samenwerkingsverband met de marktpartijen.

De cursus is niet alleen bedoeld voor gemeenteambtenaren en architecten, maar ook voor stedenbouwers, beleggers en vertegenwoordigers van projectontwikkelaars. De cursusdag vindt plaats op de rijkswerf. Uiteraard voorziet het programma in een uitgebreid bezoek ter plaatse.

*Voor meer informatie over de cursus: Alie van Veenendaal
030 · 69 83 295 en www.monumentenzorg.nl/cursussen
Meer informatie over Den Helder en de Oude Rijkswerf:
www.denhelder-stadshart.nl en www.ouderijkswerfwillemsoord.nl*

RDMZ Nieuwsbrief jaargang 14, nr. 3 mei 2002
redactie Harma Plaggemars tekstredactie Kees de Graaf (Amsterdam), Marlies Enklaar (Amsterdam)
eindredactie Benno van Tilburg
lay-out B@seline, Utrecht druk VanSoest, Amsterdam
Verschijnt zes maal per jaar
Meegezonden brochure Wet- & regelgeving 12: Bescherming van stads- en dorpsgezichten

Alle in deze Nieuwsbrief gepubliceerde foto's waarbij de vermelding RDMZ staat, zijn tegen betaling te bestellen bij het Foto- en tekeningenarchief, fta@monumentenzorg.nl of 030 · 69 83 300.

Abonnementen en adreswijzigingen alleen schriftelijk of per fax opgeven bij de afdeling Facilitaire Zaken van de RDMZ. Aan de inhoud van deze Nieuwsbrief kunnen geen rechten worden ontleend. ISSN 1566 - 7049.

Jaarlijks RDMZ-symposium over monumentale metalen

Op woensdag 13 november organiseert de RDMZ haar jaarlijkse instandhoudingssymposium met als titel 'Lood om oud ijzer'. Deze keer is het symposium, uit de, inmiddels tot traditie geworden reeks, gewijd aan metalen in de monumentenzorg. Het accent komt te liggen op de toepassing van non-ferrometalen (met name lood, zink en koper), maar ook historisch smeedwerk en besteksomschrijvingen voor herstel daarvan, staan op het programma. Het symposium vindt plaats in Rotterdam, kostenindicatie voor deelname: € 180,-.

*Voor meer informatie: Michiel van Humen, 030 · 69 83 285 en
Evert Jan Nusselder, 030 · 69 83 273*

WederopBouwRAI

Op 15, 16 en 17 april vond de BouwRAI plaats. Thema van de RDMZ-stand was dit jaar de wederopbouw wijk. De bijzondere jaren '50-inrichting van de stand viel bij de bezoekers in de smaak. Daarnaast was er veel belangstelling voor de diverse brochures en publicaties over het naoorlogse bouwen. Een succesvol evenement dus, dat alweer doet uitkijken naar het volgende!

De brochure 'De naoorlogse wijk in historisch perspectief: de praktijk' is te bestellen bij Hilde van Meeteren, 030 · 69 83 312

Naoorlogse wijk in aanbouw in Venlo

RIJKSDIENST VOOR DE MONUMENTENZORG

Broederplein 41 · 3703 CD Zeist

Postbus 1001 · 3700 BA Zeist

☎ | 030 · 69 83 211 *algemeen toegangsnummer*

☎ | 030 · 69 16 189

🌐 | www.monumentenzorg.nl

🌐 | www.monumenten.nl

@ | info@monumentenzorg.nl